

อรรถัย สุวรรณไชยรบ, สุทรนันท์ สุทรชนะ, นริศ บุญธนภัทร และ ปณิธิ รัมภวิจยะ, กนิษ ธีระตันติกานนท์, กมลทิพย์ วิจิตรสุนทรกุล
ทีมประเมินสถานการณ์สาธารณสุข (Situation Awareness Team: SAT) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

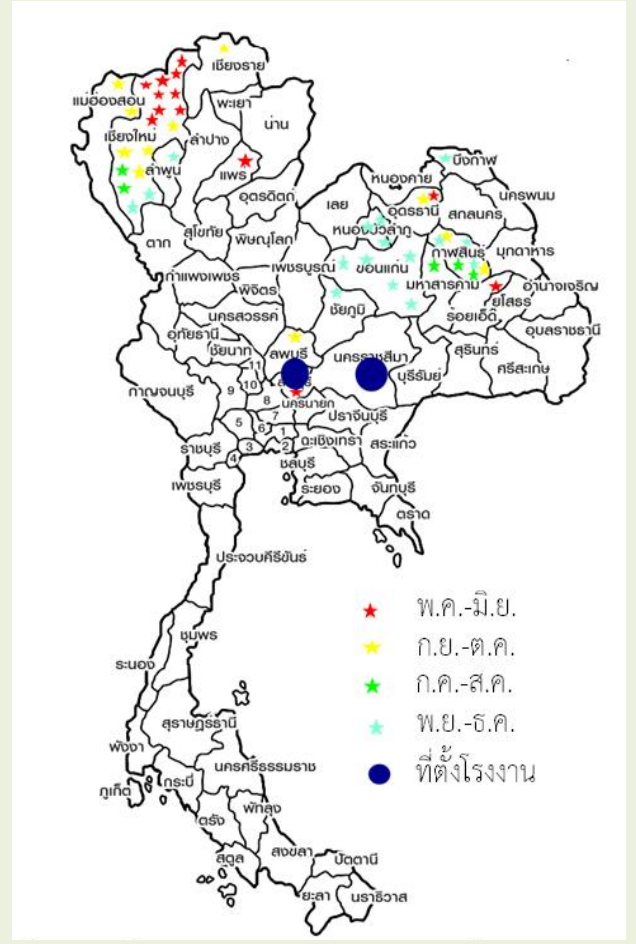
1. การระบาดของโรคอาหารเป็นพิษที่เกี่ยวข้องกับข้าวมันไก่ในประเทศไทย ปี 2557

สถานการณ์โรค ในปี 2557 กรมควบคุมโรคได้รับรายงานผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษผ่านทางระบบรายงาน 506 จำนวนทั้งสิ้น 128,082 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 199 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต ซึ่งร้อยละ 0.5 ของจำนวนผู้ป่วยดังกล่าวมีผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ ที่สามารถระบุเชื้อก่อโรคได้ โดยพบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* มากที่สุด (ร้อยละ 0.2) รองลงมาคือ *Salmonella* spp. (ร้อยละ 0.1) และ *Staphylococcus* spp. (ร้อยละ 0.1)

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การระบาดของโรคอาหารเป็นพิษจากฐานข้อมูลการรับแจ้งและตรวจสอบข่าวการระบาด (Outbreak verification) พบว่าตลอดปี 2557 มีการรายงานการระบาดทั้งสิ้น 173 เหตุการณ์ (จำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 9,132 ราย) ในจำนวนนี้มี 43 เหตุการณ์ (ร้อยละ 24.8) ที่แหล่งโรคมีความเกี่ยวข้องกับอาหารประเภทข้าวมันไก่ (จำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 2,680 ราย) ทั้ง 43 เหตุการณ์ ได้รับรายงานในช่วงเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม 2557 โดยช่วงที่มีการรายงานเหตุการณ์มากที่สุด คือ เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2557 มีจำนวนทั้งสิ้น 16 เหตุการณ์ (ร้อยละ 37) กระจายใน 15 จังหวัดทั่วประเทศ จังหวัดที่มีการรายงานระบาดของโรคอาหารเป็นพิษมากที่สุด คือ เชียงใหม่ จำนวนเหตุการณ์ทั้งสิ้น 18 เหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 42 (ผู้ป่วย 997 ราย) รองลงมา คือ กาฬสินธุ์ จำนวน 7 เหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 16 (ผู้ป่วย 490 ราย) ขอนแก่น จำนวน 4 เหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 9 (ผู้ป่วย 243 ราย) แบ่งตามพื้นที่รับผิดชอบของ สคร. ทั้ง 12 แห่งพบว่าอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ สคร. 10 ทั้งสิ้น 23 เหตุการณ์ (ร้อยละ 53.5) สคร. 6 จำนวน 17 เหตุการณ์ (ร้อยละ 39.5) และ สคร. อื่น ๆ อีก 3 เหตุการณ์ (ร้อยละ 7) (รูปที่ 1)

จากการตรวจสอบและรวบรวมข้อมูล พบเกิดการระบาดในโรงเรียน มากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 39 เหตุการณ์ (ร้อยละ 90.7) ในชุมชน 4 เหตุการณ์ (ร้อยละ 9.3) ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการในอุจจาระผู้ป่วยด้วยวิธีเพาะเชื้อ พบเชื้อสาเหตุของโรคอาหารเป็นพิษ คือ *Vibrio parahaemolyticus* ทั้งสิ้น 27 เหตุการณ์ (ร้อยละ 62.8) รองลงมา คือ *Salmonella* spp. (ร้อยละ 14)

จากการสอบสวนตามเส้นทางอาหารและวัตถุดิบ โดยการสุ่มเก็บตัวอย่างส่วนประกอบวัตถุดิบ ที่นำมาทำข้าวมันไก่ ตั้งแต่ระดับร้านค้าใกล้ตลาดรายย่อยในตลาด และร้านค้าใกล้ตลาดส่งระดับจังหวัด พบเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* ในตัวอย่างเลือดไก่ต้ม โดยพบแหล่งโรคร่วมที่มาจากแหล่งผลิตเลือดไก่ที่ไหลลวกต่อเชื้อดังกล่าวจากโรงงาน และยังมี การปนเปื้อนในรถขนส่งของโรงงานอีกหลายแห่งในจังหวัดทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รูปที่ 1 แผนที่แสดงการกระจายของเหตุการณ์โรคอาหารเป็นพิษที่มีสาเหตุมาจากข้าวมันไก่ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ธันวาคม 2557 ประเทศไทย

การประเมินความเสี่ยง ผลการสอบสวนบ่งชี้ว่า *Vibrio parahaemolyticus* เป็นเชื้อก่อโรคสำคัญในการระบาดของโรคอาหารเป็นพิษที่เกี่ยวข้องกับข้าวมันไก่ในปี 2557 หลายเหตุการณ์ โดยพบการปนเปื้อนเชื้ออยู่ในวัตถุดิบที่เป็นเลือดไก่ดิบในโรงงาน แต่ในปัจจุบันยังไม่สามารถระบุสาเหตุของการปนเปื้อนได้แน่ชัดว่า เชื้อเข้ามาปนเปื้อนในระบบได้อย่างไร ดังนั้นการแนะนำให้โรงงาน แก้ไขในส่วนต่าง ๆ ที่ได้ทำมาแล้ว เช่น การปรับปรุงความสูงของ รางเลือด การแยกส่วนการผลิตในส่วนสุกและส่วนดิบออกจากกัน ซึ่งเป็นคำแนะนำตามมาตรฐานทั่วไปจึงอาจยังไม่ทำให้เกิดการ ป้องกันแก้ไขในจุดที่เป็นสาเหตุของปนเปื้อนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ โรงงานยังไม่ได้นำมาตรฐานการผลิตเลือดไก่ตาม ประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 364 และ 367 มาใช้ใน กระบวนการผลิต ในส่วนของการปนเปื้อนในระบบการขนส่งที่ไม่มี การควบคุมความเย็นตลอดเส้นทางพบว่าเป็นจุดบอดของระบบที่ ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรงและยังไม่มี กฎหมายบังคับซื้อขายชัดเจน ในส่วนจากร้านค้าไก่สดในตลาดที่ พบการปนเปื้อนในเบื้องต้นได้แนะนำให้ล้างทำความสะอาดร้านค้า ด้วยคลอรีนแต่ยังไม่ระบบกำกับยืนยันว่าได้มีการปฏิบัติตาม คำแนะนำหรือไม่ ประการสุดท้ายความเสี่ยงในส่วนของผู้ปรุง อาหารและผู้บริโภค แม้ว่าจะได้มีการแนะนำให้สุกศึกษาและการ ปรุงอาหารแก่แม่ครัวในโรงเรียน รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้หลีกเลี่ยง เมนูข้าวมันไก่ที่มีการนำเลือดไก่ต้มมาเป็นส่วนประกอบ โดยเฉพาะ โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลแล้วก็ตาม แต่ยังไม่สามารถทำได้อย่างได้ผล ครอบคลุม เนื่องจากยังคงมีรายงานการระบาดของโรคอาหารเป็น พิษจากข้าวมันไก่ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป ในปี 2558 คาดว่ายังมีโอกาสพบการระบาดของโรค อาหารเป็นพิษที่มีสาเหตุหลักจากเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* ในอาหารประเภทข้าวมันไก่หรืออาหารอื่นที่มีเลือดไก่ต้มเป็น ส่วนประกอบ อันเป็นผลมาจากการที่โรงงานที่พบการปนเปื้อนยังคง มีผลิตเลือดไก่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ เนื่องจากวัตถุดิบ ดังกล่าวยังเป็นที่ต้องการของตลาดในร้านค้าขายข้าวมันไก่ใน ชุมชน รวมถึงโครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน ในขณะที่ การดำเนินมาตรการควบคุมโรคหลายด้านยังคงมีข้อจำกัดตั้งได้ กล่าวแล้วข้างต้น

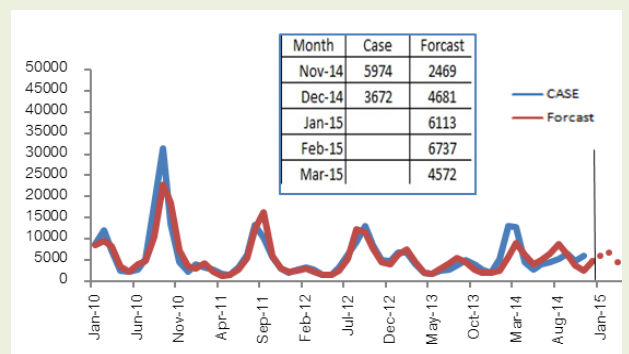
2. สถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ประเทศไทย พ.ศ. 2557

ข้อมูล ณ วันที่ 12 มกราคม 2558

ในปี พ.ศ. 2557 ได้รับรายงานผู้ป่วยจำนวน 72,623 ราย อัตราป่วยเท่ากับ 112.67 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิตจำนวน 86 ราย คิดเป็นอัตราป่วยตายน้อยละ 0.12 เป็นผู้ป่วยที่เสียชีวิตใน เดือนธันวาคม จำนวน 5 ราย เป็นผู้ป่วยในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นครราชสีมา 3 ราย บุรีรัมย์ 1 ราย และ หนองบัวลำภู 1 ราย สาเหตุจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดเอ (H1N1) 2009 จำนวน 4 ราย ชนิดบี 1 ราย ผู้ป่วยอายุระหว่าง 37-63 ปี เพศหญิง 2 ราย เพศชาย 3 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัว 3 ราย ส่วนใหญ่มีประวัติสัมผัสโรคจากบุคคลใน ครอบครัว

แนวโน้มของการเกิดโรคไข้หวัดใหญ่ พบว่าตั้งแต่สัปดาห์ที่ 44 มีจำนวนผู้ป่วยสูงมากกว่าปีที่แล้วในช่วงเวลาเดียวกันประมาณ 2 เท่าและสูงเกินกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปี และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยคาดว่าในเดือนธันวาคม 2557 - มีนาคม 2558 จะมีผู้ป่วยอยู่ ระหว่าง 5,000 - 7,000 ราย (รูปที่ 2) นอกจากนี้พบว่าสัดส่วน ผู้ป่วยอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกันแต่ยังคง ใกล้เคียงกับช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว ซึ่งเป็นลักษณะการระบาดของ โรคในช่วงต้นปี โดยในสัปดาห์ที่ 1 ของปี 2558 มีสัดส่วน ผู้ป่วยอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่เท่ากับร้อยละ 4.31

ผู้รับผิดชอบงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาระดับพื้นที่ควร ทำการวิเคราะห์และติดตามสถานการณ์ผู้ป่วยอาการคล้ายไข้หวัด ใหญ่อย่างใกล้ชิดเพื่อค้นหาการระบาด และเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงต่อ การป่วยและเสียชีวิต โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีแนวโน้มสัดส่วน ผู้ป่วยอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่เพิ่มขึ้น ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา ระยอง เพชรบุรี บุรีรัมย์ สุรินทร์ มหาสารคาม เชียงใหม่ อุทัยธานี กำแพงเพชร และปัตตานี

รูปที่ 2 จำนวนผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2556 - พฤศจิกายน 2557 และค่าพยากรณ์ในเดือนธันวาคม 2557- มีนาคม 2558 ประเทศไทย